

УДК 343.147.3

DOI: 10.31733/17-03-2023-400-401

Ярослав ФУРМАН

старший науковий співробітник
науково-дослідної лабораторії
з проблем криміналістичного
забезпечення та судової експертології
Національної академії внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук,
старший науковий співробітник

ТАКТИЧНІ ПРИЙОМИ ВИКОРИСТАННЯ ВИСНОВКІВ ЕКСПЕРТА ПРИ ПРОВЕДЕННІ СЛІДЧИХ (РОЗШУКОВИХ) ДІЙ

Ключовою стадією роботи з висновком експерта є його реалізація, або використання. Загальновідомо, що основним елементом криміналістичної тактики є тактичний прийом. Під тактичним прийомом розуміється найбільш раціональний і ефективний спосіб дій під час організації і планування розслідування, підготовки і проведення окремих процесуальних дій, а також вибір особою, яка проводить розслідування, визначеної лінії поведінки [1, с. 453].

Тактичні прийоми з використання інформації, отриманої експертним шляхом можуть застосовуватись на різних етапах проведення слідчих (розшукових) дій:

а) Підготовчий етап. Насамперед слідчим, поряд з задачами самої слідчої (розшукової) дії, визначається і мета застосування тактичного прийому, яка може відбиватися в плані слідчої (розшукової) дії.

б) Робочий етап. Тактичний прийом застосовується згідно з планом слідчої (розшукової) дії, з урахуванням конкретної слідчої ситуації та лінії поведінки обвинувачуваного (підозрюваного);

в) Заключний етап. На цій стадії слідчий оцінює результати і визначає, наскільки тактичний прийом себе виправдав, тобто наскільки повно вирішені завдання, які повинно було виконати та наскільки він сприяв досягненню об'єктивної істини у кримінальному провадженні в цілому.

Тактичний прийом є ефективним тоді, коли він обирається з урахуванням слідчої ситуації. Вибір тактичного прийому залежить від складових елементів слідчої ситуації. А.М. Гусаков і А.О. Філющенко до таких типових елементів відносять [2, с. 5-12]:

завдання, що стоять перед розслідуванням на момент застосування тактичного прийому (наприклад, встановлення виду знаряддя злочину чи його ідентифікація);

обсяг інформації, що є у слідчого (наприклад, про виникнення тих чи інших властивостей у об'єкта, що досліджується);

матеріальна обстановка на місці застосування тактичного прийому;

обсяг матеріальних, людських і часових ресурсів, що є в розпорядженні слідчого;

взаємини осіб, з діями й інтересами яких пов'язане застосування тактичного прийому;

психологічні й інші особливості осіб, що беруть участь у застосуванні тактичного прийому.

Як джерело доказів за КПК України висновок експерта, наданий на основі спеціальних знань, дає змогу встановити обставини, що належать до предмета доказування, та інші обставини, які мають значення для провадження. Успішне розслідування й вирішення кримінальних проваджень у багатьох випадках неможливі без використання цього доказу. Так, протягом 2018, 2019 та 2020 років Харківським науково-дослідним інститутом судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса (нині – Національний науковий центр «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса») проведено в межах кримінальних проваджень відповідно 29 943, 36 147 і 37 215 експертиз та експертних досліджень [3]. Отже, чітко простежується тенденція до збільшення кількості експертиз та експертних досліджень.

Квінтесенцією, результатом будьякого експертного дослідження в межах проведеної експертизи є висновок експерта. Особливого значення під час проведення досудового

розслідування та судового розгляду кримінального провадження набуває саме використання умовиводів експерта. Дійсно, процедури призначення, проведення дослідження й оформлення висновку судового експерта нічого не варті, якщо з різних причин висновок експерта неможливо використати у процесі доказування – якщо його відхиляє або не бере до уваги уповноважена особа, орган.

Висновок експерта є індивідуальним джерелом доказів, яке базується на основі використання спеціальних знань, наукових та технічних засобів і методів експертом у галузі, що стосується питань експертизи. Експертиза може призначатись у зовсім різноманітних галузях, специфікою якої можуть бути фахові знання, використані для з'ясування істини у кримінальному провадженні.

Відповідно до положень ст. 101 КПК висновок експерта – це докладний опис проведення експертом досліджень та зроблені за їх результатами висновки, обґрунтовані відповіді на запитання, поставлені особою, яка залучила експерта, або слідчим суддею чи судом, що доручив проведення експертизи.

Висновок експерта, який є джерелом доказів, передбачених КПК України, наданий на основі певних спеціальних знань, дає змогу встановити обставини, що належать до предмета доказування, а також інші обставини, що матимуть значення для судового провадження. Висновок експерта (як найбільш кваліфікована форма застосування спеціальних знань) у багатьох випадках є вирішальним доказовим засобом під час досудового розслідування або судового розгляду справи.

1. Криминалистика. Учебник для вузов / Аверьянова Т.В., Белкин Р.С., Корухов Ю.Г., Россинская Е.Р. / Под ред. Заслуженного деятеля науки Российской Федерации, профессора Р.С. Белкина.– М.: НОРМА–ИНФРА М, 1999. – 990 с.

2. Гусаков А.Н., Филющенко А.А. Следственная тактика (в вопросах и ответах): Учеб. пособие. – Свердловск: Изд-во Уральск. ун-та, 1991. – 16 с.

3. Звіт про роботу інституту за 2018 рік [Рукопис] : щорічний звіт / ХНДІСЕ. 2018. С. 148–150 ; Звіт про роботу інституту за 2019 рік [Рукопис] : щорічний звіт / ХНДІСЕ. 2019. С. 162–164 ; Звіт про роботу Національного наукового центру «Інститут судових експертиз ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса» за 2020 рік [Рукопис] : щорічний звіт / ННЦ «ІСЕ ім. Засл. проф. М. С. Бокаріуса», Харків, 2020. С. 157–159.

УДК 343.143

DOI: 10.31733/17-03-2023-401-404

Анатолій ЧЕРНЕНКО

доцент кафедри
кримінально-правових дисциплін
Дніпропетровського державного
університету внутрішніх справ,
кандидат юридичних наук, доцент

ПРО ПРОБЛЕМИ КРИМІНАЛЬНОЇ ПРОЦЕСУАЛЬНОЇ ФОРМИ ПОЯСНЕННЯ

Питання національної безпеки завжди знаходяться у пріоритетах кожної держави світу, а в сучасних реаліях української держави, вони набувають особливого значення. Зараз всі інституції української держави у своїй діяльності націлені на захист суверенітету та територіальної цілісності України, на забезпечення безпеки у всіх сферах суспільного життя. Саме тому, питання національної та міжнародної безпеки є актуальними для широкого обговорення і не випадково обрані предметом даної науково-практичної конференції.

Питання боротьби із злочинами завжди оцінювалися як один із аспектів забезпечення безпеки у суспільстві, а у зв'язку з тим, що кримінальний процес є єдиним законним засобом боротьби із злочинами, тому ефективність кримінальної процесуальної діяльності слід розглядати як одну із можливостей забезпечення безпеки. Говорити про ефективність кримінальної процесуальної діяльності без ефективних засобів такої діяльності не можливо, тому до таких засобів прикута увага вчених на практиків. Одним із засобів кримінальної